

UČITELJSKI TOVARIŠ.

Glasi lo

„Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani.“

Izdavatelj in urednik:

Andrej Žumer,

mestni učitelj in c. kr. okrajni šolski nadzornik.

Št. 14.

Ljubljana, 15. mal. srpana 1890.

XXX. leto.

Vsebina: Prof. Fr. Orožen — Ljubljana: O zemljepisnem pouku. (Dalje.) — Gärtner — Dobrava: Kako bi se naše šole najlaže oskrbele s potrebnimi učili. — Jožef Novak — Dobrava: Nekaj besed o čitanji. — J. Marn: Knjiga Slovenska. — Ukazi in odredbe šolskih oblastev. — Književnost. — Dopisi: Iz Šent Jurija pri Kranji. — Z Dovjega. — Iz Polhovega Gradca. — Z Dobrave. — Iz Šent-Jernej. — Iz radovljiškega okraja. — Iz Postojne. — Iz Črnomlja. — Iz Iga. — Iz Ljubljane. — Iz Gorice. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb.

O zemljepisnem pouku.

VIII. Zemljepisni pouk pod milim nebom.

Doslej so se privadili učenci zavedanju v šolski sobi in na prostem, a tudi že poznajo načrt šolske sobe. Iz šolske sobe pridemo v druge dele šolskega poslopja. Poslopja načrt pa hočemo izpustiti, ker provzroči učencu razmerno prevelike težave nasproti koristi, katero bi utegnil imeti učenec od tega. Zategadelj je najbolje, da po zavedanju pride na vrsto kar „šolski okoliš“.

Neprecenljive važnosti za pouk je, da otroci iz svojega opazovanja pod milim nebom zajemajo prve zemljepisne pojmove. Dokler in kjer koli mogoče, mora biti pouk nazoren in zategadelj naj pelje učitelj otroke na kak grič, kjer se lahko pregleda okolica. Taki izleti so po naših pokrajinah malone povsod mogoči in samo v slučajih, v katerih ne bi kazalo iz različnih vzrokov prirejati skupnih izletov, zadovoljuje naj se učitelj s tem, da opozarja otroke na to, da opazujejo sami okolico in nje znamenitosti. Pri pouku v šoli pa se mora učitelj razgovarjati z otroki o tem, kar so opazovali v obližji šole. — Ne

dá se tajiti, da imajo skupni izleti z učenci svoje težave, katere pa bode razumen učitelj gotovo lahko premagal. Malo teže nego v šoli bode vzdrževal disciplino ali količkaj izkušenemu učitelju to ne more delati preglavice. V nekaterih krajih ima tudi nerazumno ljudstvo svoje predsodke zoper take izlete. Ali vse te ovire se dajo in se morajo premagati, ako ima učitelj le resno voljo. Uvidel pa bode, koliki uspehi se dajo doseči z zemljepisnim poukom pod milim nebom, kjer bode za ta pouk jedna ura več izdala, nego ves dan v šolski sobi. Ali treba tudi učitelju, da se natanko pripravi za take izlete in da si naredi določen načrt za to, kar hoče doseči z vsakokratnim izletom.

Otroci naj natanko spoznavajo domači kraj in njega okolico in sicer iz svojega opazovanja. Pripravljajo naj se izleti s tem, da dá učitelj po učencih opisati znamenite zgradbe, spomenike, ceste in drugo, kar opazujejo na poti od doma v šolo. Učencem naj se pové o znamenitostih dotičnega okraja pa samo toliko, kolikor je prikladno njih starosti in

razumnosti. Ljudska šola ima nalogo vzgajati misleče državljanke in zategadelj ne smejo otroci razmišljeni hoditi mimo zgodovinsko znamenitih stvari. Učitelj naj tudi vplete zgodovino in pravljice, da bode domoznanstvo tem zanimiveje za učence.

Izleti naj se ne prirejajo zmeraj na tisti grič. Učitelj naj pelje učence vsakokrat na kako drugo višavo, da spoznavajo domači kraj od vseh strani in tako dobivajo njega pravo in jasno podobo. Pri takih izletih se bodo lahko dali razvijati prvi zemljepisni pojmovi. Otroke najbolj zanima to, kar sami vidijo. Najprej morajo videti stvar in potem šele se razvija zemljepisni pojem. Pri prvih izletih naj se vadijo učenci tudi v zavedanju; spoznavati morajo zemljepisko smer posameznih cest ter ležo važnejših poslopij in krajev šolskega okoliša.

Učitelj naj uči otroke razumevati, kaj je kolovoz, cesta, ulice, vas, trg, mesto, rodbina, občina, občinsko svetovanje, župan i. t. d. Gledé suhe zemlje se dajo obravnavati: soteska, dolina, ravnina, grič, gora, podnožje in vrh, reber, strmina, grabén, gorovje, pogorje, prelaz, gorski sklop, absolutna in relativna višina i. dr.

Pri vodovji: izvir, slap, hudournik, potok, reka, veletok, ustje, ribnjak, jezero, brv, most, polotok, otok i. dr.

Tudi opazujemo pod milim nebom nebo, različne nebésne prikazni, oblake, različno podnebje na južni in severni strani gorá, solčni stan i. dr.

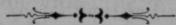
Vsi naštetí zemljepisni pojmovi se ne dajo povsod razvijati in tudi ne v naravni sistematični zvezi. Stvari pa, katerih ne podaja dotični kraj, treba bode spoznavati po pri-

merjanji, samo da se mora učitelj držati v gotovih mejah in da ne zahteva od učencev stvari, katerih ne morejo razumeti. Ker pa kažejo posamezni okraji veliko razliko v zemljepisnem oziru, zadene učitelja važna naloga, da spozna ugodnosti svojega položaja in to dobro uporabi.

Drugače bode poučevati, ako je šola sredi ravnine; drugače, ako je šola sredi gričevja ali sredogorja in zopet druge zemljepisne pojmove bomo razvijali v šolah na morski obali. V pomorskih krajih se razložé učencem najprvo glavni pojmovi o morji in v šolah blizu morske obali se bodo razvijali sprva drugi zemljepisni pojmovi, a kazati jim je tudi morje s kake višine. V krajih, od morske obali oddaljenih, razvijali bomo zemljepisne pojmove o stvaréh, katere se razprostirajo pred nami; o morji pa se pové samo najvažnejše in to šele pozneje, ko otroci že poznajo suho zemljo.

Po vsakem izletu naj se razgovarja učitelj v šoli z učenci o tem, kar so zadnjič opazovali. Pri slednjem izletu naj se poprej prejšnje ponavlja in tako na podlagi že znanih stvari dela dalje. Vsekako pa naj učitelj po vsakem izletu nariše na šolski deski obris malega koščeka zemlje, katerega so opazovali otroci z učiteljem; kazati jim je, kako se dá vsaka reč tudi z risanjem predočiti. Vsaka šola mora imeti svojega kraja ali šolskega okoliša načrt, katerega naj nariše učitelj, dobro poznajoč krajne razmere in posebnosti. Tako bodo spoznavali učenci topografične posebnosti domačega kraja in začeli razumevati zemljevid.

Prof. Fr. Orožen — Ljubljana.

Kako bi se naše šole najlaže oskrbele s potrebnimi učili ?

Dasi je vis. c. kr. deželni šolski svet določil, katere učne pripomočke mora imeti vsaka šola, vendar je marsikatera skoro brez vseh; našel sem šole, v katerih bi celo toplo-

mera zaman iskal, dasi ima isti v šoli kaj važen pomen.

Mnogokrat so tej zanikarnosti krivi učitelji sami, a to le radi tega, ker so preveč po-

pustljivi in puščajo krajne šolske svete, da sami gospodarijo, kakor jim drago. Pripoznavam, da je težavno pripraviti človeka, kateri nima pojma o namenu in uredbi šol, da bi isti privolil, da bi občina plačevala za stvari, katere se zde tem zastopnikom nepotrebne. Mnogokrat se pa pripeti celo, da udje krajnega šolskega sveta le radi ljube opozicije odrekó nakup učnih pripomočkov, kar se razvidi iz sledečega.

Pri sestavljeni proračuna za leto 1890. sem nasvetoval med drugim tudi stenske table za nazorni nauk v nakup. Da bi spoznali mojo upravičeno zahtevo, pojasnil sem tudi, kakšne so iste in čemu nam rabijo. A zaman. Podpredsednik krajnega šolskega sveta odgovori: „Tega pa res ni treba, saj otroci doma vidijo take stvari.“ Po tem lakoničnem odgovoru se je razpravljajal proračun dalje; seveda, vsaka stvar se je odbila kot nepotrebna. Končno pravi g. katehet, da on priporoča, da bi se omenjene table vendar kupile. In kaj mislite, kaj stori podpredsednik? „Da, to je pa potrebna reč,“ bil je njegov odgovor, dasi je pred nekoliko minutami trdil, kako nepotrebna je. Ker so se pa drugi udje nekako nevoljno obnašali, nasvetovalo se je v nakup učnih pripomočkov celih pet in devetdeset krajcarjev, dasi nam manjka še najpotrebnejših.

Kolikokrat se prigodi, da mora učitelj beručiti pri predsedniku krajnega šolskega sveta za nekaj krajcarjev, da omisli kredo ali črnilo; kajti ako bi sam založil, le nerado bi se mu povrnilo: da bi pa učitelj sam kupoval te stvari, to se nikakor ne more zahtevati, ker ima že itak preskromno plačo in to ni njegova stvar. Meni se je zgodilo, da sem 14 dnij, predno mi je pošlo črnilo, že skoro vsak dan opozarjal predsednika, da naj je kupi, a moral sem biti potem še 14 dnij brez črnila in še tedaj bi ga ne bil kupil, ko bi mu ne bil pretil, da si bodem drugače moral pomagati. Neki tovariš mi je celo tožil, da mora za vsak košček krede posebej prositi in da predsednik še tedaj godrnja, koliko se krede porabi.

Ako pa učitelj strogo zahteva potrebnih stvari, nastanejo navadno nasprotstva, katera

se potem nikdar ne dadó odstraniti in so z večine tudi jako slabega vpliva na razvoj šole. Da se marsikateri g. kolegov takim nasprotstvom rajši ogne, je umevno, a nikakor ne odpustno, ker potem bi bile skoro vse šole tako zanemarjene, kakor so nekatere, kajti malo je krajnih šolskih svetov, katerim bi bil napredek šole pri srci.

Vse te zapreke bi se pa prav lahko odstranile. Za vzgled si vzemimo upravo cerkvá in župnijskih dvorcev. Dasi so z večine troški za njih vzdrževanje večji, kot pri šolah, vendar se redko kedaj sliši, da bi se kdo radi tega hudoval in naravno, ker se navadno ne vé, koliko in za kaj se je potrosilo. Na ta način bi se tudi lahko šole oskrbovale.

Za vsako šolo naj bi se za nakup učnih pripomočkov, poučnih potreb i t. d. določila letna povprečnina (pavšale), katero naj bi občani pri davkariji vplačali. Ta znesek, ali del tega zneska naj bi se izročil voditeljstvu šole, katero naj bi koncem leta položilo račun s pobotnicami sl. c. kr. okrajnemu šolskemu svetu. Prispevke za učila naj bi pa okrajni šolski sveti zbirali in naročilo naj bi se raznih učnih pripomočkov, kateri bi se potem posameznim šolam razdelili. Na ta način bi imele vse šole že zdavnaj vse potrebne učne pripomočke, kateri bi bili vrhu tega cenejši, ako bi se za večje vsote vkupno naročili. Slav. c. kr. okrajni šolski sveti bi radi tega ne imeli dosti več opravila, ker bi bržkone zastopniki učiteljstva to stvar v roko vzeli, in bi učila potem lahko poštnine proste razpošiljali dotičnim šolam.

To stvar priporočam sl. c. kr. šolskim oblastvom v resen preudarek, kajti s tem bi storila naša šola zopet precej velik korak v napredku.

Končno omenim, da bi osobito šolski vrti imeli mnoge koristi, ko bi se stvar v tem zmislu uravnala. Glede tega morebiti v kratkem kaj več. Marsikateri čč. gg. tovarišev se je že izrazil, da ne ve, kateri učni pripomočki so predpisani za vsako ljudsko šolo. Vzrok temu je ta, da v zbirki „Postave in

ukazi," katero je izdalo kranjsko učiteljsko društvo, pogrešamo določbe visokega c. kr. deželnega šolskega sveta od 19. grudna 1874. Našel sem pa med starimi spisi ono določbo, katero hočem tu podati *)

Upam, da bode marsikaterim gg. tovarišem s to objavo ustrezno, da bode vedel krajni šolski svet pri sestavi proračunov opozoriti, kaj naj se kupi. Upati je, da bodo vsi gg. tovariši delali na to, da si vse šole omislijo potrebno, česar pač sedaj ni, ker znane so mi

*) Z ozirom na ta članek smo imenovani razpis priobčili v 11. številki. Ured.

marsikake šole, katere razven kakega zamazanega zemljevida, katerega je morebiti kdo podaril, nimajo nikakeršnih učnih pripomočkov.

Pri tej priliki mi je še omeniti, da je prav živa potreba, da bi se omenjena zbirka šolskih zakonov, katera je vsekako že zastarela, nadomestila z novo zbirko, ker od leta 1876. je že marsikak ukaz zagledal beli dan. Jako težavno je iskati po šolskih arhivih dotičnih razglasil. Vrhu tega pa omenjena oblastva šolskim vodstvom niti vseh ukazov objavila niso, ali so se pa isti vsled malomarnosti celo pogubili. F. Gärtner — Dobrava.

Nekaj besed o čitanji.

Različno se je že o raznih predmetih pisalo in tudi o čitanji se je že marsikaj reklo. Vender sem se namenil še nekaj besed spregovoriti o tem predmetu. Ne nameravam pa razpravljati, kako naj se čita in tudi ne, kaj naj se čita, temveč moj namen je pokazati, v katerem redu naj se čitajo posamezne berilne vaje.

Če pogledamo kako slovensko berilo, n. pr. „Prvo berilo in prva slovnica“, katero sta sestavila gg. A. Razinger in A. Žumer, vidimo vse berilne vaje razdeljene v več skupin ali oddelkov, kar je za skupni pregled jako potrebno. Berilne vaje so tudi tako razvrščene, da je mogoče s pomočjo prejšnje vedno preiti k sledeči, kar je za vsakega učitelja jako ugodno. In ravno radi tega mnogi učitelji posamezne berilne vaje v tem redu obravnavajo, kakor so v knjigi. Tudi jaz sem nekaj časa tako delal. Toda prišel sem do spoznanja, da to ni umestno.

Če beremo vse vaje v tistem redu, kakor so v knjigi, pridemo dostikrat do kake vaje, ki prav nič ni za tisti čas prikladna, v katerem jo obravnavamo. Nekatero bi bilo treba brati že preje, drugo bi trebalo preložiti na poznejši čas. To lahko spoznamo, če pogledamo zopet v prej omenjeno knjigo, kjer najdemo n. pr. vajo „Praznik sv. Rešnjega telesa“, katera pride, ako vse po vrsti

beremo, okoli srede meseca prosinca na vrsto, pri tem, ko sv. cerkev obhaja ta praznik navadno koncem meseca velikega travna ali pa začetkom rožnika. Ali bi ne bilo torej bolj umestno, to vajo takrat, ko pridemo do nje, izpustiti in jo šele pred praznikom sv. Rešnjega telesa obravnavati? Ali poglejmo n. pr. vajo „Veseli pastir“. To bi obravnavali proti koncu prosinca, ko bi šli po vrsti. Toda kdo pase takrat, ko vse še sneg pokriva? Ali ni boljše to vajo prestaviti na tisti čas, ko začno šolski otroci živino na pašo goniti. In berilna vaja „Pastirji pri jaslicah“ je že skoro na konci knjige, torej bi prišla meseca rožnika ali celo malega srpana na vrsto. Zakaj bi se pa ta preje, ravno pred božičnimi prazniki, ne obravnavala? Tako bi lahko navedel še mnogo vaj, toda naj ti troji vzgledi zadostujejo, ker je že vsakdo iz teh lahko spoznal, kaj da hočem reči.

Imam pa tudi še drug razlog, zakaj sem proti vrstnemu branju posameznih vaj. Dostikrat se zgodi, da, ko začne učitelj otroke pripravljati na kako berilno vajo in komaj par besed spregovori, že sežejo mnogi učenci po knjige, začno po njih prelistovati in iskati ter še drugim kazati, kaj in kje da bodo brali. S tem je pa koj nered v šoli in učitelj mora take že opominjati. In zakaj je tako?

Učenci že naprej vedó, da bodo brali tisto berilno vajo, katera pride, za ravno že obravnavano. Ko bi pa učitelj berilnih vaj ne obravnaval v tistem redu, kakor so v knjigi, bi mnoge s tem indirektno primoral, pustiti knjige pod klopjo, dokler jim ne ukaže, jih vzeti.

Nekateri drugi učenci pa že prej doma beró nekaj vaj naprej, seveda le toliko, da vedó po vrhu vsebino. Ko pa potem učitelj pripoveduje isto, omenjeni učenci nekoliko časa pazijo, potem pa se kmalu naveličajo že znano reč poslušati, začno se igrati, šepetati in s tem še druge motiti. Ko bi pa učitelj danes to vajo obravnaval, ki je spredaj v knjigi, jutri zopet drugo, ki je kje zadaj, bi učenci gotovo pazili, ker bi jim

skoraj gotovo še ne bilo znano, kar bi jim učitelj prepovedal.

Mnoge učence pa, ki vedó že pred, kaj bodo v prihodnji uri brali, naučé doma roditelji ali pa kdo drugi brati t. j. ne brati, ampak na pamet jih naučé dotično vajo, meneč, da je dobro, naj že ume njih otrok res brati ali ne, da zna le v šoli lepo v knjigo gledati in na pamet brati. Večkrat se prigodi, da tak učenec prav gladko bere, ko pa v renici komaj dobro črke razloči. Tudi to bi učitelj lahko s tem zaprečil, ako bi ne obravnaval vseh vaj v tisti vrsti, kakor so v knjigi.

Taki so torej moji nazori o vrstnem obravnavanju berilnih vaj in upam, da mi jih bodo mnogi potrdili.

Jožef Novak — Dobrava. 10

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

*

Znanstvena Terminologija s posebnim ozirom na srednja učilišča. Spisal M. Cigale. Založila in na svetlo dala Matica Slovenska. Deutsch-slovenische wissenschaftliche Terminologie. V Ljubljani 1880. 8. Tisk. J. Blaznikovi dediči. Predgovor I—XIII. Tolmač nekih kratic. Nemško-slovenski del str. 1—148. Popravki in dostavki. Slovensko-nemški dodatek str. 149—171. — Najpred mi je spregovoriti nekoliko besed o zamisli in postanku te knjige, prvi v predgovoru... Sklenem torej prepustiti komu drugemu, da spiše filozofijsko propevotiko, ter po gori omenjeni česki in hrvatski terminologiji — z razborno porabo znanstvenih knjig, ki jih je Matica naša izdala, gradiva, kar sem ga sam nabral, kakor tudi slovarjev ruskih in staroslovenskega Miklošičevega lotiti se spisovanja enakšne naučne terminologije za Slovence... A zdaj naj spregovorim nekoliko o nje uredbi, o načelih,

katerih sem se pišoč jo držal, in na to prestopim k nekaterim posameznostim (str. V.). — „Brez te knjige dandanes, to lahko rečemo, ni možno pisati nobene strokovne razprave slovenske (Zvon IX. str. 308)“.

Novice l. 1880 naznanjajo na strani 71 knjigo „Nauk slovenskim županom, kako jim je delati, kadar opravljajo domačega in izročnega področja dolžnosti.“ Spisal Ant. Globočnik, c. kr. okrajni glavar, na slovenski jezik preložil Fr. Levstik. V Ljubljani nat. in zal. Klein in Kovač. 1880. Pohvalivši izvorni spis in prevod vendar pravijo: „Kako pa so v to knjigo daleč čez nauk županom o opravljanju domačega in izročnega jim področja segajoče jezikoslovne razprave zašle, tega ne moremo si nikakor raztolmačiti.“ Nato je spisal Cigale „Še nekoliko besed o gosp. Levstikovem nauku slovenskim županom“ str. 78—87: smem dodati tu nekatere opomnje, želeč sprožiti s tem

razgovor, da se katera stvarca bolje razbistri, in da, ako bi kaj vzprejeli, to storimo z razborom, uverivši se sami, da je res dobro . . . Prevod naj se primerja z izvornikom . . . Nekaterih prej manj znanih besed kaže vsekakor poprijeti se . . . Gledé slovniških oblik in jezične tvarine . . . pregnan purizem . . . Nekatero besede in fraze zdé mi se pretrde ali pa preproste, rekel bi skoraj, premalo ugledne ali premalo gosposke . . . Za nekatere izraze, ki jih pretresa pridodani slovniček, moral bi se — to je *conditio, sine qua non*, — jezikoznanec poprej pogoditi s pravnikom, drugače ne bode nič itd. — Res, čuti je treba oba zvoná! — „Pisatelji slovenski, na pilo nikdar ne pozabite!“ — kliče Cigale v Novicah l. 1881 str. 75—86, kjer pravi na pr.: „O času težavnega preporeda narodnega, ko je krdelcu pisatelj samoukov bilo vsekakor pisanje začeti in celino orati, tedaj je veljalo ocenjevanju slovenskih pisov drugo merilo ter bilo odpustno marsikaj, kar se dne današnjega ne more odpustiti! Dan danes naj bi — tako menim jaz — ne prijel za peró nihče, dokler se ni temeljito naučil in navadil slovnic, sosebnó tega, kar je najti o sintaksi v Miklošičevi prim. slovnici, v Navratilovi monografiji o glagolu, in drugih raztresenih spisih, in pristaviti bi se še smelo, dokler se ni dovolj seznanil saj s hrvatsko-srbsko knjigo, da ne bi se zaljubljal v kake slovenske posebnosti ali idijotizme, ki morebiti pri vsi dozdevni lepoti svoji z višjega, z občeslovenskega stališča nimajo nikake cene . . . Vendar ni zadosti, da ti je sestavek, sosebnó leposloven sestavek brez slovniških pogrškov, hoče se tudi uglajen slog, blagglasna porazstava, hoče se neki ritem itd. . . Neznani mi gosp. T. Petrov je v Novicah spregovoril o Kresu in Ljublj. Zvonu ter pretresa sosebnó neke slovniške oblike, jedva dotaknivši se sintakse; tudi jaz sem prečital dozdanje razdatke teh dveh listov, a šlo mi je več za sintakso, manj za oblike in posame besede . . . Naj povem brez vsega pristrastja, kako sodim o Kresu in Zvonu itd.“ — „Pojasnilo o neki točki moje terminologije“ str. 101: počivaj, padaj der

Einfallspunkt, a ne padišče, kakor ima Cigale . . . Lag — vlažen dež t. j. pohleven dež, a ne moker, kakor je mislil Cigale. Vid. Slov. Matice Letopis. Potna torba prof. Erjavca . . . Toliko v svoj zagovor ne iz prepirljivosti, nego v pojasnenje stvari. — „Nekoliko besed o potni torbi gosp. prof. Erjavca v letopisih slov. Matice“ str. 391 — 409, kjer proti koncu z ozirom na prehitro oblikarjenje pravi: „Jedva se slovenščini lice nekoliko ubriše in ugladi, da je človeku moči mirno ogledovati ga, ali brez podobe govoreč — jedva se slovniške oblike nekako ustanovitijo, da se jih čitatelj privadi ter začne nekoliko veselje uživati iz knjige, — uže pride zopet — recimo vsakih pet let — žvrkla (gl. potno torbo) nesrečnega oblikarstva ter vse porazmeša in vnóvič prej neznané oblike na vrh spravi, tako da si kak Neslovenec, to počenjanje opazujoč, lahko domisli, zakaj in kako je nekdo izmed slovenskih piscev mogel filologiji zdeti vprav ime jeziko-brodje! . . . Dajmo enkrat slovo temu neplodnemu — kaj pravim neplodnemu? — temu naravnost škodljivemu oblikarjenju, ki ljudi bega in plaši in od slovenske knjige naklonjena ji srca odvráča, odriva, odganja! Vsačega poedinca sveta dolžnost bodi držati se gramatike, kakoršno je večina vzprejela itd. (str. 409).“

V Novicah l. 1882 str. 166 — 173 govóri Cigale o tako imenovanem predikativnem instrumentalu p. Darija pozdravijo kraljem, Darij je pozdravljen kraljem. To posebnost so neki slovanski jeziki uže povsem ali po večem izgubili . . . Najmanj sledu ji je najti v slovenskem jeziku in iz krajev, koder se današnjega dne slovenščina gojí in neguje, Miklošič ne navaja nobenega primera z instrumentalom . . .; dokaj pa ima takih primerov (izvolili so ga za župana) iz drugih slovanskih jezikov, pa tudi iz staroslovenščine kakor Grigorij postavljen byst patriarh itd. O napačni rabi omenjenega instrumentala v slovenskih listih . . . o glagolu uroditi ali poroditi nam. roditi, omeniti in omenjati: o besedosloji z ozirom na breznaglasnice (cf. Novic. 1875, l. 5 in 6). — „Ostane li tudi

ta moja beseda glas vpijočega v puščavi? Kaj pa da! kajti vlada pri nas velika mladost, da ne rečem mrtvičnost. Ti, katerih se tiče, ne pomarajo za-njo; drugim, ki stvari glas vedó, ne pozdí se vredno oglašati, a nekdo mi morebiti še zameri. . . Bodi si, ali jaz se danes vendar izrečno obračam na naše strokovnjake, na urednike naših listov, na profesorje naše, ki so se bavili in se še bavijo s hrvatskim pisanjem, ter jih prosim, naj i oni spregovoré eno, naj — če se jaz varam, *errare humanum*, — stvar oni bolje razložé ali pa meni z veljavnim glasom svojim pritegnejo ter tako pripomorejo, da pobrišemo to pego z lica predrage vsem slovenščine (str. 173)“. Nekoliko blagovoljnih besed o tem in ónem (str. 413—414 pa l. 1883 str. 3—4), kjer najprej piše o pravni terminologiji, češ, Slovenci se res premalo menijo za slovenski državni zakonik, zaseben naročnik tega oglasnika državnih zakonov je bela vrana (str. 413) itd. . . Nekdo svetuje držati se bolj latinskih izrazov . . prenotacija, justicija. . . confisciren zaseči. zasezati nasproti zapleniti, ugrabiti; pridobnina obrtnina, vojstvo, stalež, dopust; daljava zemljina od solnca, vladin predlog, ne vladini; o brezpodmetnih stavkih, možgani nam. možjani . . „Ker genitiv samostavnikov sklanjanih na **i** v ednini in množini nima razločka, a oblika **ij** za množ. genitiv nima pravice ni po izgovoru ni po zgodovini niti z ozirom na druge Slovane, priporoča se po zgledu jugosl. akademije znanosti, kjer bi razločka treba bilo, pokrivati množinski, zlasti naglašeni **i** s strešico (str. 3)“. — Še nekoliko besed o pravni terminologiji — je napisal Cigale v Novic. 1883 str. 359—376 na pr. sodišče, pa sodnija, sod za Gericht. Primerjajoče jezikoznanstvo učí, da uže obrazilo **ija** (pri nas z naglasom na **i**) ní prav prvotno slovansko, če tudi ima slovenski jezik nekaj prav lepih besed na — **ija**, kakor beračija, domačija, kmetija, kovačija, kupčija, morija, podrtija, prekucija, sleparija, katerih ogibati se nikakor ne kaže in ne bi bilo modro. Tudi v hrvatsko-srbskem jeziku je več takih dobrih besed. Ali na — **nija** (od

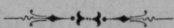
pridevnika) nimamo v narodu nobene čisto slovenske besede, nego samo iz tuje korenine, ali pa novinke: sodnija, oblastnija n. oblastvo, obrtnija n. obrt: sodni gerichtlich, Gerichts-, sodniški richterlich, sicer pa okrajno-sodni, vrhovno-sodni, sodni dvor Gerichtshof. . . Vprav te dni sem z očmi preletel velik del pravne terminologije ter uveril se o tem, čitajoč prezaslužno knjigo, s katero sta si i pisatelj i sv. Mohora družba — kakor bi rekel Hrvat — osvetlala obraz, namreč Slovenskega Pravnika 1. del, ki ga je spisal dr. Ivan Tavčar. . Pisatelj se je držal največ dozdanje terminologije. . Občni državljanski zakonik, bolje grajanski itd. — V Novicah l. 1884 str. 60—69 pod naslovom „Slovniške mrve“ ima nekoliko besed o povratnih zaimkih v stavkih (rekih) s participom ali infinitivom skrajšanih. . ; knjžica tri pole obsežna nam. obsezajoč; pravilo, da se od samostavnikov na — **išče** morejo izvajati samo pridevniki s pripono **sk** in ne drugače, torej zemljiška knjiga, gledališka igra itd. — ne veljá; prav je torej tudi strniščna detelja (strniščnica), hrv. srb. zemljištni, godištni ali godišnji, in ne godiški, stsl. skrovišten, grobišten itd.; o neki novotariji v pisanji grških in latinskih besed p. ojkonomičen, aisthetika, concurs itd. itd. — „Navedel sem tu nekaj primerov iz dobro uredovanih in sploh izvrstno pisanih knjig ali leposlovnikov, ne hoteč nikogar žaliti s tem, nego samo v dokaz, da vse premalo pilimo, kar spišemo, da se premalo pazimo in hranimo vsakovrstnih slovniških pogreškov, — kajti urednik, bodi tudi najbolja glava, ne more vsemu kaj — in da nam je na to stran bolj potreba poprave. Ker je pa slovnica suhoparno in trudno čitanje, bilo bi res želeti kake Vevnice, kakor se je nam uže enkrat obetala, ki bi od časa do časa, kakor bi se nabiralo gradiva, hodila na dan, ter ločila dobra zrna od plev. Ali *conditio sine qua non* uspešnemu delovanju njene mu bila bi po moji sodbi, da dotični vejalec, kateri mora res glas vedeti jeziku in stilistiki, prebiva kje na slovenskih tleh in ne v Noriku, še manj v Panoniji“. —

Kres, poučen in znanstven list, VI. l. 1886, ima na strani 374—5 „Slovniške drobnosti,“ spisal M. Cigale na pr. da ni napačna končnica stopnjevanih prislovov hitreje, močnejše nam. hitrejše (hitriše), močnejše; v dajalniku mošk. in srednj. naj se piše — u ne pa i p. pisatelju bi bili hvaležni, vkljub skrbnemu preiskovanju, ne pa pisatelji, preiskovanji; govoriti od koga, od česa, ali po zgledu drugih Slovanov bolje o kom, o čem, ne pa ob kom, ob vseh itd.

„Živel je Matej Cigale tesno s slovenskimi pravniki, blag jim prijatelj, četudi ne tovariš. Osobito ga je veselilo pravno-literarno delovanje naše. Zastavil je peró tudi sam, tako na pr. v „Prav. slov.“ l. 1862 o menicah, l. 1880 o slovenskih prevodih, v „Slov. Pr.“ l. 1888 o svojem grajanskem zakoniku. Često je pravnikom dajal jezikoslovne svete po Novicah. Jako je bil zado-

voljen, da se je ustanovilo v Ljubljani pravniško društvo, in pripravljen je bil, da bi sodeloval pri društveni izdavi slovenskih zakonov“. — „Skratka, Cigale je stvaritelj vsega dozdanjega pravniškega in v mnogih strokah tudi dozdanjega znanstvenega jezika našega. Cigale je s svojimi lepimi deli in modrimi sveti neizmerno vplival na ves razvoj književne slovenščine. Le škoda, da njegovih naukov nismo vselej poslušali, kakor so zaslužili, in da zlasti njegovih zlatih svetov o besednem redu dandanes uvažuje malokdo pisateljev naših“.

Životopis njegov gl. v Slovanu l. 1887 in v Slovenskem Pravniku l. 1889 str. 129—136 s podobo. Spisal dr. Majaron. Zvon IX. str. 307—309. Sp. Fr. Levec. Dom in Svet l. 1889 str. 154—176. Sp. J. D. (Cf. str. 223. J. N.). Slovenec 1889 št. 92. Slovenci in l. 1848. Sp. J. Apih itd

Ukazi in odredbe šolskih oblastev.

IX. Učiteljski tečaj na deželni sadjarski in vinarski šoli na Grmu.

Letošnji učiteljski tečaj na deželni sadjarski in vinorejski šoli na Grmu se prične dné 6. in se konča dné 27. vélikega srpana. Gledé vzprejema v ta tečaj je visoki deželni šolski svèt razglasil nastopni razpis:

Z. 1350.

L. Sch. R. Laut Mittheilung des krainischen Landesausschusses vom 2. Juli l. J. Z. 5663 wird der diesjährige Ferialeurs für fünfzehn Volksschullehrer an der landschaftlichen Obst- und Weinbauschule in Stauden am 6. August beginnen und am 27. August enden.

Die Frequentanten dieses Curses erhalten in der Schule unentgeltliche Wohnung und Verpflegung und außerdem eine angemessene Wegentschädigung, wofür bei der Benützung der Eisenbahn die Fahrgebühr III. Classe sonst die Postfahrgebühr aufgerechnet werden kann.

Der k. k. Bezirksschulrath (der k. k. Stadtschulrath) wird aufgefordert, die unterstehenden Volksschulleitungen hievon unverzüglich mit dem Beifügen in Kenntniss zu setzen, dass die Gesuche um Aufnahme in den genannten Kurs längstens bis zum 20. Juli l. J. im Wege des k. k. Bezirksschulrathes (Stadtschulrathes) hieramts einzubringen sind und dass bei der Aufnahme jene Bewerber in erster Linie werden berücksichtigt werden, welche an Volksschulen dienen, bei denen Schulgärten bestehen.

K. k. Landesschulrath.

Laibach am 6. Juli 1890.

Der Vorsitzende:

Winkler.

An alle k. k. Bezirksschulrätthe in Krain.

X. Podpore za izboljšanje šolskih vrtov.

Kakor vlani je tudi letos visoko naučno ministerstvo dovolilo vsoto 300 gld. za podpore po 25 gld. v izboljšanje šolskih vrtov

na Kranjskem. O tej stvari je visoki deželni šolski svet razglasil nastopni razpis:

Z. 1297.

L. Sch. R. Das hohe Ministerium für Cultus und Unterricht hat mit dem Erlasse vom 29. Mai l. J., Z. 7702 zur Förderung der Schulgärten in Krain pro 1890 den Betrag von 300 fl. bewilliget, und wird dieser Betrag im Sinne h. ä. Erlasses vom 13. August 1888, Z. 1513 derart seiner Bestimmung zugeführt werden, dass Theilbeträge von je 25 fl. als Beiträge zur Bestreitung weiterer Bearbeitungskosten und etwaiger besonderer Meliorationsauslagen, und nicht als persönliche Remunerationen jenen Lehrern zugewendet werden, deren Schulgärten zweckentsprechend angelegt und bearbeitet sind. Bewerber um

einen derartigen Betrag hätten sich daher diesbezüglich genau auszuweisen und werden seinerzeit auch den Verwendungsnachweis über den erhaltenen Unterstützungsbeitrag zu liefern haben.

Hievon wird der k. k. Bezirksschulrath zur geeigneten weiteren Veranlassung mit dem Beifügen in Kenntnis gesetzt, dass die bezüglichen Unterstützungsgesuche bis Ende Juli l. J. dortamts zu überreichen und mit dem geeigneten Antrage ungesäumt anher vorzulegen sind.

Laibach am 30. Juni 1890.

Der k. k. Landespräsident:

Winkler.

An alle k. k. Bezirksschulrätthe in Krain

Književnost.

Karten-Skizzen für das 5. Schuljahr. — Tako se zove zbirka 13 zemljevidnih obriskov, katere je založil J. Künstler v Česki Lipi. Za 20 novcev dobiš prepotrebno učilo pri zemljepisnem pouku za 4. oziroma 5. razred. Naš učni načrt zahteva že za 3. razred „vaje v branji na zemljevidu“. Da pa razume učenec zemljepisna znamenja, je najbolje, da se učenci učenci polagoma sami izdelovati zemljevide. Ti izdelki so pa — kakor vemo — borni, kar je umevno, ker nimajo učenci potrebne ročnosti v risanju, nimajo nikake zaslombe, ker jim napravlja risanje poludnevnikov in vzporednikov mnogo težav. Taki nedostatno izdelani zemljevidi ne dosežajo svojega pravega smotra, ker ne vtiskajo otroškemu umu pravih podob dotičnih dežel. Da bi se učenci uspešneje vadili v kartografiji, priporočamo to po strokovnjaku pregledano zbirko obriskov. Tiskane so samo meje teh dežel in sicer blede višnjevo. Naloga učencem bi bila, prevleči meje, potem bi bilo zaznamovati gorovje in vodovje — končno določiti mesta.

Ker so torej ti obriski nepopisani, bi se lahko tudi na naših slovenskih šolah rabili. Obrisi kranjske dežele se nam zdi malo majhen. Ko bi se narisala Kranjska morebiti brez Primorja in ko bi založnik mogel prepustiti za isto ceno 13 obriskov samo Kranjske ali kake druge dežele, bi izvestno ustregel večini učiteljskih tovarišev, ker bi se s tem pospešil po naših tri- in večrazrednicah zemljepisni pouk in olajšalo učiteljem težavno delo.

I. K.

Letno poročilo o deželni vinarski, sadjarski in poljedelski šoli na Grmu pri Rudolfovem za

šolsko in gospodarsko leto 1888/9. — Ta poljedelska šola, katero poznajo že nekateri tovariši, stela je v preteklem šolskem letu 13 prvoletnikov in 8 drugoletnikov. Za tekoče šolsko leto se je pa oglasilo 14 novih učencev, katere poučujejo gg. vodja Rihard Dolenc, adjunkt Viljem Rohrmann, učitelj Jernej Črne. Kot pomožni učitelji pa delujejo na tej šoli gg. dr. Jos. Marinko, (krščanski nauk) c. k. okrajni živinozdravnik Otmar Skale (živinozdravilstvo) in o. Otokar Aleš (petje brezplačno). Šolsko leto je razdeljeno na dva tečaja in sicer zimski, trajajoč od 3. listopada do konca malega travna, poletni pa od konca malega travna do listopada. V zimskem tečaju imajo prvoletniki 27 ur teoretičnega pouka, v poletnem 21, drugoletniki pa v zimskem 26, v poletnem pa 20 ur. Popoldnevi v poletnem tečaju so odmerjeni delu na prostem. Predpisani so pa učencem sledeči predmeti: krščanski nauk, slovensčina, nemščina (neobligatno), računstvo, geometrija, fizika, kemija, zemljepisje, živalstvo, rastlinstvo, rudništvo, poljedelstvo, trtarstvo, čebelarstvo, zelenjarstvo in risanje. V drugem tečaju pa na novo: živinarstvo, živinozdravilstvo, rastlinarstvo, sadjarstvo, gospodarstvo in knjigovodstvo, meteorologija in praktično zemljemerstvo. Poleg tega pouka izročeni so tej šoli tudi pouk v vsakoletnih učiteljskih tečajih. V tem šolskem letu sta se priredila tudi za vinogradnike dva tečaja za pouk v cepljenji ameriških trt.

Drugi del knjižice obseza poročilo o gospodarstvu na šolskem posestvu. Naša dežela je v prvi vrsti poljedelska dežela, ker ogromna večina prebivalstva

živi ob poljedelstvu. Ker je pa v mnogih krajih malo rodovitna, živi naše poljedelsko ljudstvo le bolj uborno, osobito na Dolenjskem in Notranjskem. Značaj kranjskega kmeta pa je ta, da se trdovratno in z vsemi silami drži starega in le težko ga je pridobiti za kak napredek v svojem poslovanju. V drugih deželah v kmetijstvu mnogo bolj napredujejo, kakor pri nas. Na kaki stopinji stoji kmetijstvo na Češkem in Moravskem! Ali oglejmo si bližnjo Stajarsko; za koliko so nas tam

osobito gledé sadjarstvo že prekosili. Iz teh vzrokov torej lahko sklepamo, da je za blagostanje našega prebivalstva izmed vseh strokovnih šol na Kranjskem najvažnejši ta zavod. Žalibog da ga naši posestniki še premalo cenijo. Dolžnost našega učiteljstva je, da ob vsaki priliki ljudstvo opozarja na ta prepotreben zavod. Kapital, ki ga je dežela v ta zavod investirala, donašal bode gotovo najboljše obresti. I. K.

Naši dopisi.

Iz Šent Jurija pri Kranji. (Napredek pri naši šoli v zadnjem desetletji). Naše kmetско ljudstvo posebno na Gorenjskem, s častnimi izjemami, še ni naklonjeno ljudski šoli v tej meri, kakor zasluži. Gorenjec se za šolo le toliko briga, kolikor mora. »Brez šole so živeli moji dedje in pradedje bolje, nego živim jaz«, čujemo le prepogostokrat. Zato so pa tudi tu pri nas stari možje majali z glavami, opazivši razne nove naprave pri šoli.

Naša šola je bila pred malo časom še v jako žalostnem stanu. Šolska soba majhna, vlažna, neprimerno razsvitljena; več otrok je moralo med poukom stati pred klopmi. V takih razmerah ni bilo pričakovati povoljnih uspehov. Zato je c. kr. okrajni šolski svet v začetku šolskega leta 1884/85. odredil, da mora učitelj pri prenapolnjeni spodnji skupini oddelka ločiti in I. od 1. do 1/23. ure, II. od 1/23. do 4. ozir. 1/25. ure poučevati. Ob enem s to naredbo je naročil krajnemu šolskemu svétu, da mu je misliti na to, da šolo razširi v dvorazrednico. Ta ni ugovarjal, ampak potrebno ukrenil ter delo pričel na pomlad leta 1888. Prizidali so k staremu šolskemu poslojpu prav lepi, svetli šolski sobi, napravili dostojno stanovanje nadučitelju in jedno sobo drugemu učitelju.

Jednako na slabem je bila naša šola pred desetimi leti z učnimi pripomočki. Razven Grandauerjevih risarskih vzorcev — 22 listov je bil že razjedel zob časa, — majhnega računskega stroja, s kakeršnim se igrajo deca in jedne šolske table, ni bilo drugzega učila. V tem je sedaj precejšen napredek. Kupili smo najpotrebnejše zemljevide, globus, veliki grb avstrijsko-ogerske monarhije, stenske bralne table od Razingerja in Žumra, Eichlerjeve vzorce za risanje, termometer, barometer, kompas, iglo magnetnico; napravili smo veliko zbirko rudnin in preskrbeli 20 Janskyjevih jako lepih podob za pouk v živalstvu.

Šolarske knjižnice do letos še ni bilo. Nedostajalo je denarja. Šolska občina je bila že itak preobložena s šolskimi nakladi in ni nam bilo moči bolj pritiskati na davkoplačevalce. No, v tem se je letos obrnilo na bolje. Nekoliko knjig so podarili blagi

šolski prijatelji — srčna jim hvala — nekatere je kupil krajni šolski svet in knjižnica šteje 62 knjižic.

Napravili smo tudi šolski vrt. V prošlem letu smo ga ogradili, uravnali in razdelili na gredice. V jeseni sem vsejal prve peške. Zdaj smo naročili precéj požlahtnenih drevesec, katere bom vsadil na stalno mesto in jih pozneje rabil kot materina drevesa. Da bo vrt prej zasajen, naročili smo tudi 100 jablaničnih, 100 hruševih in 50 češnjevih divjakov za pikiranje.

Smelo trdim, da bo šola napredovala v tem zmislu še dalje, ako jo bode tudi v prihodnje podpiral s svojim neumornim delovanjem predsednik krajnega šolskega sveta, velečastiti gospod duhovni svetovalec in župnik Martin Povše.

L. Jelenec — Šent Jurij.

Z Dovjega. Vse se veseli prijetnega meseca vel. travna ter se ga z veselim srcem spominja še potem, ko je minul. Tudi v naši dolini smo ga že težko pričakovali, ker nas zimski mrzaz tako dolgo nadleguje. Dospel je, a sè saboj je prinesel še hlad, svojega prednika, ki je pa pri šolarjih provzročil bolezní, kakor: ošpice, davico in oslovski kašelj. Te bolezní prikazale so se najpred v Kranjski Gori, vsled česar so za 8 dni šolo zaprli. Ko so pa tamkaj bolezní ponehale, preselile so se k nam. Najpred je napadel otroke nadležni kašelj. Temu so se pridružile o svetodušnih praznikih še ošpice. Davice tu še ni bilo zaslediti. Zaradi hitro razširjajočih se ošpic in kašlja morali smo tudi tukaj šolski pouk za 10 dni pretrgati. Jutri 9. rožnika se šola zopet prične. Ako bodo pa otroci le še dalje bolehali, bo skoraj gotovo treba še šolo zapreti ter s poučevanjem čakati zopet nekoliko dni. Škoda časa, ker ga gre toliko v zgubo šolskemu pouku v kvar.

Naj še ob kratkem poročam o posledku naše okrajne učiteljske konferencije, ki se je vršila dné 29. mal. travna t. l. v Bledu.

Ob 1/2 10. uri je bila v Gradu sv. maša, pri kateri so učitelji pevci prav izbornó peli. Po minuli maši se zbere vse učiteljstvo v lepo prenaprejeném

šolskem poslopi in g. nadzornik J. Aljaž otvori zborovanje. Pozdravi pričujoče in se s prav laskavimi besedami obrne s k g. okrajnemu glavarju, ki je bil pričujoč, pozdravi ga in izrazi veselje in čast, katero nam je s svojim pohodom izkazal. G. glavar precej prav uljudno odzdravi.

Namestnikom zbere si g. nadzornik nadučitelja g. M. Kovšca iz Kroepe. — Zapisnikarjema se z vzklikom izvolita g. Pianeecki in gospdč. Schuller. Dalje pride na vrsto poročilo o stanju ljudskega šolstva v našem okraju, o čemer g. nadzornik ob kratkem poroča ter potem prav obširno in zanimivo poroča o pouku petja. Svoje poročilo razdeli v tri točke, namreč v šolsko petje, v cerkveno petje privzemši koral in v narodno petje. Končno priporoča in pokaže razne pevske šole in druge učne (pevske) knjige.

Temu poročilu na predlog večine pričujočih sledi peta točka glaseča se: „Praktični vzgledi v telovadbi“. To nam pokaže g. učitelj R. Piš kaj spretno z nekoliko grajskimi šolarji. Razvideli smo, da učitelj tudi v taki šolski sobi lahko telovadi, v kateri ni praznega prostora.

Zdaj nastopita g. J. Bregar in za njim g. B. Andolšek. Ta dva gg. poročata o 3. točki: „Kako naj ohrani učitelj dobro disciplino a) v šoli, b) zunaj šole, c) v cerkvi? Oba sta svoji nalogi vrlo izdelala in njiju poročili sta bili s pohvalo in brez debate vzprejeti.

Po dovršeni 3. točki nastopita poredoma g. A. Arselin in g. Fr. Gärtner ter poročata o 4. točki: „Kako naj učitelj skrbi za zdravje šolskih otrok z ozirom na postavne določbe“. Tudi ta dva sta pokazala, da sta svoje delo popolnoma razumela. Tudi njiju poročili je skupščina brez ugovora in s pohvalo vzprejela.

6. točka dnevnega reda: „Volitev zastopnika učiteljsstva v c. kr. okrajni šolski svet mesto upokojenega nadučitelja g. Janeza Trojarja“. Izvoljen bil je nadučitelj g. Dr. Bernard.

7. točka: „Volitev stalnega in knjižničnega odbora. V stalni odbor so bili izvoljeni gg.: Rozman, Turk, Thuma, Kovšca; v knjižnični odbor pa gg.: Thuma, Rozman, Turk, Pianeecki, Simon.

Ker ni bilo nobenega posebnega predloga, bil je dnevni red končan in zborovanje dovršeno. K sklepu zapela se je vkupno cesarska pesem. Po zborovanju imeli smo v gostilnici „pri Litru“ skupni obed, pri katerem nas je pevski zbor prav prijetno kratkočasil.

Fr. Jeglič — Dovje.

Iz Polhovega Gradca. (Šolski praznik.) Vzprejmi, dragi „Tovariš“, mrvico skromnih vrstic izpod našega velikana, sv. Lovrenca gore, podaj jih dragim bralcem, da ne bodo morebiti mislili ali dvomili, životari li še podgrajska šola.

Praznik sv. Alojzija je tukajšnja šolska mladina obhajala na dan omenjenega patrona. Po sv. maši

so bili odbrani marljivi učenci obojega spola ter korakali s zastavo proti grajskemu vrtu, kjer se je vršila zabava pod „veliko lipo“. Pri prijateljih šolske mladine se je nabralo toliko denarja, da je bilo mogoče, 75 šolarjev in šolaric pogostiti s kavo, kruhom in nekaj vinom. Ume se, da petja ni manjkalo. Dečki so igrali razne igre, deklice so se razveseljevale z drugimi spolu primernimi igrami ter s petjem. Ob 12. uri so se vsi zadovoljni razšli. Naj bode dovoljeno podpisanemu, da tem pótém izreče vsem dobrotnikom šolske mladine naše najprisrčnejšo zahvalo. Bog jim plati!

J. Bajec — Polhov Gradec.

Z Dobrave dne 29. velikega travna. (Vsakega nekaj.) Kronika tukajšnje šole ima med tekočim šolskim letom zabeležene že štiri posebne dobrotnike. Ti so: a) Dobrotnik, ki noče, da bi ga imenovali, naročil je za t. l. šoli „Vrteca“ iz lastnega žepa. b) Slavni deželni odbor kranjski je poslal več odtiskov „Navodilo o pokončevanji škodljivega mrčesa“, kateri so se razdelili med ponavljalce tukajšnje šole, česar so bili zelo veseli. c) Slavno c. kr. gozdno nadzorništvo kranjsko je nakazalo iz c. kr. osrednje državne drevsnice pod Rožnikom tej šoli brezplačno 5000 vrbovih sadik (štiri vrste pletarie) ter jih po pošti poslalo. d) Slavna „Narodna šola“ je prepustila naši ubožnejši šolski mladini zavitek šolskega blaga, ki ga je pošta lesem zavozila. Vsem tem milim in blagim dobrotnikom naj dobri Bog njihova dejanja poplača stokrat!

Med preteklo zimo in ob začetku letošnje pomladi je tukajšnja šolska mladina kaj pridno in hvalevredno zatirala glogovega belina. Med časom od 21. prosinca do 13. malega travna t. l. so nosili naši pridni šolski otroci v šolo celih 30 kilogramov in 460 gramov belinovitih zapredkov, za mali drobiž gotovo nepričakovano veliko.

Med tihim tednom so začele male gosenčice lezti iz teh zapredkov; površje nabranega kupa jih je bilo kar nasuto. Ta gomazen se je pokazala marsikakemu odraslemu nevernemu Tomažu, ki pred ni hotel verjeti, da bi se v tem suhem listji še kak škodljivec nahajati mogel. Vsak tak se je na svoje oči prepričal, da je bila dotedanja njegova trditev ničeva — piškava; marsikdo se je še le potem ob zadnjem času požuril, da reši svoje drevje grdega škodljivca. Prav veliko te grdobije so pa pokončili šolski otroci tudi sproti doma. Nič manj hvalevredno uničevali so pridni šolarčki tudi rujavca majevca.

Velika večina posestnikov po vaseh tukajšnje fare se je borila o pravem času tudi z vso silo proti škodljivemu mrčesu. A pri vsem tem, ker premalo število koristnih ptičkov in človeška roka nista mogla vsega mrčesa obrati in uničiti, bile bi letos glogove gosenice še strašno škodo na rodnem drevju lahko napravile. A prišlo je, hvala Bogu, drugače. Izredna toplota ob zadnjih suševih dnevih je izvabila male belinovce večinoma iz njihovih zimskih zapredkov, a močna

slana jih je potem brez usmiljenja pomorila. Tako je božja pomoč dognala, kar drobni ptički in zavedni posestniki sami niso mogli dognati.

Vrbove sadike, katere sem omenil zgoraj, posadili smo (4700 na številu) na nov napis ob vodi Gradaščici tam pod Malnarjem; pri tem praktičnem delu so sodelovali sposobni šolski dečki in nekoliko odraslih; 300 sadik se je pa dalo posestniku Bojtu iz Švice, da je z njimi nasadil nek sipasti breg.

Vrbe so do danes večinoma pognale že nad 3 dm dolge poganjke. Ako Bog dá, da se brez posebne nesreče tudi dobro ukorenijo, dajale bodo s časom lepo množino šibic za prodaj in za razno domačo porabo; a voda Gradaščica pa potem na onem mestu tudi ne bode več svojih bregov prestopala in na spodaj ležečem polji škode delala.

Povelikonočno deževje nas je pa pri praktičnih delih na šolskem vrtu prav pošteno zadrževalo. Letošnje cepljenčke smo posadili še le prve dni meseca velikega travna t. l. No, do danes so vsi od prvega do zadnjega že prav lepo ozeleneli in dobro pognali.

M. Rant — Dobrava.

Iz Šent-Jerneja. Janez Kaliger †. (Konec.) Konec leta je bil namenjen za učitelja v Metliko, ker so pa za to službo že g. Venceljna Šturma imeli, je ta prevzel po svojem očetu v Stopičah tako nekako privatno šolo, ki so jo še tisto leto v javno razglasili. Tukaj je prav marljivo šolsko mladino poučeval in tudi v cerkvi kot orglavec svoje dolžnosti izvrševal. Pred 27. leti je pa bil v Šmarjeto prestavljen, v nekako odklikovanje za svoje uspehe, ker je bila tukaj boljša plača.

Na tem novem mestu v Šmarjeti je kot učitelj prav pridno in vestno šolsko mladino poučeval tako, da ga je bivši prošt Arko v Rudolfovem, dokler je bil še on kot „Schuldstriksaufseher“ v tem okraji, kot jako dobrega učitelja. Gotovo mi bode vsak priredil, kateri koli je poznal prošta Arka, da je bil šolski mož in je tudi vedel, kateri učitelj zvesto izpolnjuje svoje dolžnosti; on ni nobenega hvalil, če ni zaslužil. Rajnki je bil iz stare šole, pa si je vestno prizadeval, da se je vedno izobraževal in toliko izuril, da je sedanjim zahtevam zadostil. Za svoje otročiče je lepo skrbel in z zadovoljnostjo gotovo gleda iz nebes na nje. Dve dorasli hčerki še nista preskrbljeni, ker sta se naučili potrebnih rečij se bodeta že pošteno preživeli. Žena Ana žaluje za njim. Naj bode vsem blagim znancem, prijateljem, gg. tovarišem v blagem spominu; kajti pokojnik je bil veren mož, pohlevnega in lepega vedenja, tako da se je vsakteremu prikupil. Za svoj poklic je bil ves vnet, akoravno že 69 let star. V šoli je bil strog ali vendar ljubeznjiv do otrok, otroci so ga zelo spoštovali in ljubili. Zakaj bi ga pa ne, saj je tudi njegovo srce bilo le za nežno mladino vneto. Učil jo je povsod z besedo in dejanjem, navduševal za vse lepo, blago in dobro, kazal ji je pot, po katerim naj hodi, da bo srečna.

Pogreb je bil v torek 24. t. m. kaj lep. Zbrala se je vsa šolska mladina, v ogromnem številu faranov, 21 gg. učiteljev in učiteljic. Zapeli so pred šolo „Blagor mu, ki se spočije“. Potem je bil sprevod v cerkev, v cerkvi slovesna peta sv. maša z asistenco, pri kateri so gg. učitelji prav izborno peli. Takoj po sv. maši nagovori vse č. g. župnik Ant. Krčon ter opiše delovanje rajncega, priporoča ga v trajni spomin vsem, posebno šolski mladini. Vse je bilo ginjeno. Potem so bile cerkvene molitve in pokop. Tam so zopet zapeli gg. učitelji z gospodom kaplanoma domačim in Št. Peterskim „Jamica tiha“. K sklepu mu jaz, kot njegov součeneec in tudi kot njegov učeneec v orglanji, ki mi je nekaj mesecev kazal in me učil v orglanji, preden sva šla oba se v Idrijo učiti za učitelja, zakličem klanjajoč se neskončni previdnosti božji, v slovo: „Počivaj v miru, blaga duša!“*)

J. Saje — Št. Jernej.

Iz radovljiškega okraja. Visoka c. kr. dež. vlada v Ljubljani je z odlokom z dne 28. rožnika t. l., št. 7548, pravila tukajšnega okrajnega učiteljskega društva potrditi blagoizvolila.

Iz Postojine. Vabilo k glavni skupščini „učiteljskega društva za Postojinski šolski okraj“, ki bode v 2. dan velikega srpana v šolskem poslopiju v Postojini ob 2. uri popoldne z nastopnim dnevnim redom:

1. Pozdrav predsednikov.
2. Poročilo o društvenem delovanju pretek. leta.
3. Pregled letnega računa.
4. „O umeteljniškem taktu pri poučevanju“ — poroča g. Ivo Trošt z Razdrtega.
5. „O osnovi podporne zaloge učiteljskega društva za Postojinski šolski okraj“ — poroča Jakob Dimnik iz Postojine.
6. Pobiranje društvenine za bodoče društveno leto.
7. Volitev novega odbora.
8. Poročilo o zadnjem zborovanju „Zaveze“ — poroča g. Števo Jelenec iz Trnja.
9. Volitev delegatov za prihodnje zborovanje „Zaveze“.
10. Posamezni nasveti.

Odbor učiteljskega društva za Postojinski šolski okraj v Postojini v 7. dan malega srpana 1890.

Iz Črnomlja. Letošnja redna okrajna učiteljska konferencija, razpisana na dan 17. malega srpana, prestavi se iz uradnih ozirov na dan 11. kimovca t. l. v Črnomlji ob 9. uri zjutraj. Dnevni red:

1. Predsednik otvori konferencijo in imenuje svojega namestnika.
2. Volitev dveh zapisnikarjev.

*) Rajni je bil do l. 1875. ud vdovskemu učiteljskemu društvu; a potem je molče izstopil. — Društvo ni na škodo, ako kdo plačevanje ustavi; sicer pa mislimo, da bi bila vdova v 1 letu toliko lahko dobila, kar bi bil rajni ves čas svojega življenja vplačal.

Ured.

3. Opazke c. kr. okrajnega šolskega nadzornika pri nadziranju šol.

4. Razgovor o zakonih in ukazih.

5. Določitev in razdelitev učne tvarine iz realij za posamezne razrede in oddelke na raznih kategorijah ljudskih šol z ozirom na sedanje učne knjige in učne načrte. Dotični ukaz vis. c. kr. deželnega šolskega sveta, ki obsega tudi potrebna vodila, naznanjen je bil šolskim vodstvom 29. kimovca 1888, št. 642. — Poročevalci: Gg. Andrej Šest in Francišek Šetina za štirirazrednice; Matija Bartl in Janez Bantan za trirazrednice; Kristijan Engelmann in Francišek Lovšin za dvorazrednice; Janez Lokar, Janez Muren in Stanko Novak za jednorazrednice.

6. Poročilo o stanju in blagajni okr. učit. knjižnice.

7. Volitev knjižničnega odbora.

8. Volitev stalnega odbora.

9. Volitev jednega zastopnika učiteljstva v c. kr. okrajni šolski svet z tekočo volilno dobo.

10. Nasveti, ki se naj vsaj 3 dni pred konferencijo določijo stalnemu odboru.

Z Iga. (Viktor Čuden †). Dne 10. malega srpana t. l. je umrl gospod Viktor Čuden, učitelj v Šturiji pri Vipavi, na svojem domu v Dragomeru pri Brezovici.

Porojen v Dragomeru dné 8. kimovca 1862 je obiskoval domačo šolo na Brezovici, v Ljubljani nadaljeval ljudsko šolo, ter dovršil štiri gimnazijalne razrede, a zatem učiteljsko izobraževališče l. 1884, ter bil istega leta nastavljen kot učitelj na Razdrtem, zatem služboval je v Nadanjem Selu (Št. Mihael pri Št. Petru) v Podragi in zadnji čas v Šturiji.

Že večkrat je bolehal preje, a vender je vedno toliko okrevaj, da mu je bilo možno poučevati; to leto pa mu ni bilo dano več okrevati, preselil se je iz Vipavske doline k svojemu bratu v Dragomer, kjer je po štiritedenskem ležanju v postelji izdihnil blago svojo dušo.

Pogreba blazega, miroljubnega tovariša-prijatelja udeležilo se je sedem tovarišev ljubljanskega okraja, kateri so mu zapeli nagrobnice, pri hiši, po potu „miserere“, v cerkvi in na pokopališču. V miru počivaj!

Iz Ljubljane. (Drugo glavno zborovanje „Zaveze slov. učit. društev“. Dalje.)

G. Nerat je na to poročal o sestavi dnevnega reda za občni zbor in je predlagal, da bi se namenjena predavanja tako obravnavala: 1.) „Učitelj pospešitelj kmetijskega pouka v šoli in izven šole“; poroča g. Fr. Praprotnik. 2.) „O važnem gmotnem vprašanju slovenskega učiteljstva“; poroča g. J. Lapajne. 3.) „Kaj naj si učitelji ohranimo, če nas nezgoda potisne v nemilo stanje“; poroča g. J. Bano. 4.) „O risanju brez stigem v ljudski šoli“; poroča g. J. Bezljaj. 5.) Realije in narodna šola s posebnim ozirom na pouk iz fizike v narodni šoli“; poroča g. dr. Romih.

„O didaktofonu“ naj bi pa g. Luznik zaradi prekratkega časa predaval takoj po zborovanju delegacij, ali pa ob 9. uri pred glavnim zborovanjem v čitalnici. Nastala je živahna debata, posebno zaradi didaktofona.

G. Luznik omenja, da bi rad že zaradi stroškov, katere ima, pri občnem zboru predaval. Zaradi tega je bilo mnogo različnih predlogov, na kar se „didaktofon“ vzprejme kot tretja točka. Dnevni red za glavni zbor je ostal tedaj ta, kakor ga je nasvetoval g. Nerat, z razločkom, da se je umestil didaktofon med 2. in 3. točko.

G. Nerat je predlagal, naj se poslovni red „Zaveze“ en bloc vzprejme, le § 22. naj se tako izpremeni: „Delavnost upravnega odbora začenja vedno s 1. dném tistega meseca, ki sledi po glavnem zborovanju“. Se vzprejme.

Pri premeni društvenih pravil predlaga g. Kocbek, da naj se tri točke izpremene in sicer tako:

§ 3. Sedež društva je tam, kjer stanuje predsednik. (Ta paragraf drugi dan ni bil vzprejet, tedaj ostane stari.)

§ 9. Upravni odbor sestoji iz predsednika, dveh namestnikov, dveh tajnikov, blagajnika, osem odbornikov in urednika društvenega glasila.

§ 10. Predsednik, blagajnik in jeden tajnik tvore direktorij, ki sme v nujnih slučajih se posvetovati in svoje sklepe v odborovem imeni objaviti.

G. Ravnikar te izpremembe z veseljem pozdravlja, le želi, da bi bil občni zbor vsako drugo leto.

G. Nerat je bil zoper to, na kar se je vzprejel predlog g. Kocbeka.

G. Lapajne predlaga kot društveno glasilo „Potopnika“. Se vzprejme.

G. Kanté želi, da bi stari letni donesek članov ostal, kar se vzprejme.

Po predlogu g. dr. Romiha se izvolijo člani slavnostnega odbora kot reditelji pri glavnem zboru. Binkošti l. 1891. se določijo kot čas prihodnjega občnega zborovanja. O kraji se je mnogo razgovarjalo, dokler g. Lapajne ne omeni, da ima delegacija le čas zborovanja določiti.

Za ocenjevalce v presodbo spisov za nagrado so bili izvoljeni gg.: prof. Schreiner v Bolcanu, prof. Levec v Ljubljani, prof. Koprivnik v Mariboru, nadučitelj Jamšek v Reichenburgu in c. kr. vadnični učitelj Mrcina v Gorici. (Dalje prih.)

J. Furlan — Ljubljana.

Iz Gorice. (Vabilo.) Občno letno zborovanje „učiteljskega društva za goriški okraj“ bode dné 24. malega srpana ob 9. uri predpoludne v Gorici na slovenskem oddelku deželne kmetijske šole. Dnevni red:

1. Petje po notah.

2. Poročilo o društvenem delovanju.

3. Pregled letnih računov.

4. Volitev društvenega vodstva.

K obilni udeležitvi uljudno vabi odbor.

Vestnik.

Osobne vesti. Stalni so postali začasni učitelji gg. Frančišek Juvanec na Vrhu, Andrej Lah v Dol. Zemonu in Ivo. Trošt na Razdrtem; gospodična Julija Piš je dobila stalno četrto službo v Cerknici; g. učitelj Janko Jeglič iz Peče je postal stalni nadučitelj pri sv. Križi pod Turnom, g. učitelj Evgen Müller od Device Marije v Polji stalni učitelj v Pirničah, g. učitelj Šimen Puncuh iz Rudnika stalni nadučitelj v Slavini, g. učitelj Frančišek Högler iz Gotenice stalni četrti učitelj na deški šoli v Kočevji, začasna učiteljica Melanija Sittig iz Smlednika stalna učiteljica na tem mestu. Učiteljski vdovi Katarini Vencajz se je določila pokojnina, g. učitelju Jerneju Črnetu z Vrhlike se je dopust za dve leti podaljšal, da bo še dalje služil kot tretji učitelj na deželni kmetijski šoli na Grmu. — Po izvršeni disciplinarni preiskavi je eden učitelj dobil ukor, drugi pa se je iz učiteljske službe izpustil.

Iz poslednjih sej visokega c. kr. deželnega šolskega sveta v Ljubljani. Visokemu deželnemu odboru se predlaga, da potrdi razširjenje jednorazrednic v Cerkljah in Trebelnem (krški šolski okraj) v dvorazrednici, dvorazrednice v Šent-Rupertu (krški šolski okraj) na Igu (okraj ljubljanske okolice) in v Kočevji (dekliška šola) v trirazrednico in trirazrednice v Mokronogu (krški šolski okraj) v štirirazrednico; isto tako se je sklenila otvoritev jednorazrednic v Bušehi Vasi in Pleterjah (krški šolski okraj), na Rakitni (okraj ljubljanske okolice), v Kovorji (kranjski okraj) in Lienfeldu (kočevski okraj); nadalje izšolanje vasij Iška, Iška Vas in Gorenji Ig iz šolske občine Studenec in otvoritev jednorazrednic za te vasi v Iški Vasi (okraj ljubljanske okolice). Prošnja občine Smuka za podporo iz normalnošolskega zaklada za stvarne šolske potrebe se je odbila. Določile so se državne štipendije gojencem na obeh učiteljskih. Dovolil se je poludnevni pouk v prvem razredu v Črnomlju. Rešili sta se prošnji dveh učnih močij v Ljubljani glede petletnic. Sklene se, da se knjižica „Junaki“, ki jo je izdalo Ciril-Metodovo društvo, priporoči za otroške knjižnice. Prošnja krajnega šolskega sveta v Domžalah za dovolitev poludnevnega pouka v tretjem razredu se odbije. (Imenovanje učiteljskih oseb smo že priobčili. Ured.)

Zrelostne preizkušnje. Po pomoti se v zadnji številki trije pripravniki ljubljanskega učiteljskega, ki so delali zrelostno preizkušnjo, niso natisnili, ti so gg. Mežan Rajmund iz Ljubljane, Nagu Feliks od sv. Ruperta in Pavčič Jožef iz Velikih Lašč. Torej je preizkušnjo delalo 15 pripravnikov, Od teh sta dva padla za jedno leto, štirje pa smejo v dveh mesecih preizkušnjo popolniti.

Učiteljski tečaj v Gradci, za učitelje risanja na obrtnih nadaljevalnih šolah v katerem je 5 kranjskih učiteljev, završil se je z denašnjim dnevom.

Sklep šolskega leta po javnih mestnih ljudskih šolah v Ljubljani. C. kr. mestni šolski svet v Ljubljani je ukazal, da je tekoče šolsko leto na vseh javnih mestnih ljudskih šolah skleniti dné 15. t. m.

O tej priliki je c. kr. mestni šolski svet odredil, da mora vsak šolski voditelj med počitnicami vsak teden dva različna dneva po jedno uro navzočen biti v svoji šolski pisarni strankam na razpolaganje, in da je v šolskem posloplji nabiti na primernem vidnem kraju list, na katerem je povedano, kateri dan in katero uro je najti voditelja v pisarni. Ako šolski voditelj ostavi med počitnicami Ljubljano, naznaniti

mora to pismo c. kr. mestnemu šolskemu svetu, ter mu zajedno prijaviti svojega namestnika.

Iz vdorskega učiteljskega društva. K društvu sta od zadnjic pristopila g. g. Lovro Letnar nadučitelj in c. kr. okrajni šolski nadzornik v Moravčah in Fr. Fabijančič, učitelj na Bučki okraja krškega — Tovariši, berite to, pa tudi Vi storite tako! — Le malo varičnosti je treba, pa lahko zagotovite obitelji po Vaši smrti gotov priboljšek. Ako ga ne bodo potrebovali, toliko bolje! „Jaz nisem bila nikdar „draga“ svojemu soprogu“, rekla je pošena žena, ki je pri pičlih dohodkih preživljala pošteno svojo družino. „Ako nisva imela denarja za lepo obleko, omislila sva si obleko bolj po ceni, samo da nisva dolga delala. Ako ni bilo za meso, pa je bilo vender vsak dan za sol in kruh, in tako sva se pošteno preživela“. Kaj ne, take besede ne spadajo v učiteljski strokovni list, pa so vender zelo resnične in silno praktične. Tovariši večkrat pravijo, učiteljski list mora prinašati različnega blaga. No, tukaj ga imate, a nikar se ne spodtikajte nad njim.

Solnčni mrak dné 17. rožnika se je pri nas prav dobro dal opazovati, ker je bilo vreme jako ugodno. Že dolgo časa se ta podnebna prikazen ni tako lepo videla. Šolski otroci, kjer so ta mrak opazovali, se bodo tega gotovo še čez leta spominjali. — Iz zgodovine takih opazovanj naj tu navedemo, da so prvi zaznamki o opazovanju mrakov kaj stari. Najstarejši kitajski zaznamek sega do leta 2695 pred Kristusom. Najvažnejšo knjigo o mrakih pa je spisal astronom Th. pl. Oppolzer („Canon der Finsternisse“). V tej knjigi so preračunjeni vsi mraki od l. 1200 pr. Kr. do 2200 po Kr. V tej dobi je zaznamovanih čez 8000 solčnih mrakov in so pri vsakem natanko določeni čas mraka in kraji na zemlji, kjer so se videli ali se bodo videli.

Doklade k učiteljskim plačam na Dunaji. Vsled sklepa mestnega zbora bodo dunajski učitelji od dné 1. malega travna t. l. prejeli izvenredne doklade in sicer: 1.) ravnatelji in učitelji na meščanskih šolah od 1. petletnice dalje 72 gld., od 2. petletnice 96 gld., od 3. petletnice 120 gld., od 4. petletnice 144 gld., od 5. petletnice 168 gld. in s 6. petletnico 192 gld. na leto. 2.) Nadučitelji in učitelji ljudskih šol dobé z 2. petletnico 72 gld., s 3. petletnico 96 gld., s 4. petletnico 120 gld., s 5. petletnico 144 gld. in s 6. petletnico 168 gld. na leto. 3.) Vse učiteljice dobe s 4. petletnico 50 gld. letne doklade.

Darilo. Povodom poroke Nj. cesarske visokosti gospe nadvojvodinje Marije Valerije je daroval praški veletržec Oлива dve hiši v Pragi v vrednosti 500.000 gld. v ta namen, da se napravi in vzdržuje velika sirotišnica za češke sirote krščanskega veroizpovedanja. Tudi nemškega jezika se bodo tam učili. Učiteljsko osebje pa ima posebno skrbeti, da se vsak otrok nauči kakega rokodelstva.

Šolske kuhinje v Parizu. Občinski zastop francoskega glavnega mesta je vpeljal šolske kuhinje (cantine scolaires), ki imajo namen, da v njih dobivajo ubožni otroci, ki obiskujejo ljudske šole ali otroške vrte, zastoj dobro gorko hrano, drugi pa proti nizkem plačilu. V drugi vrsti pa naj pospešujejo šolsko obiskovanje in mravno vedenje otrok.

Ta naprava se je že pred desetimi leti pričela in že pred je bilo mnogo šol, ki so imele ognjišča, kjer se je otrokom kosilo pripravljalo. Cena takega iz juhe, mesa in prikuhe obstoječega kosila je bila 5 do 15 centimov ($2\frac{1}{2}$ — $7\frac{1}{2}$ kr.) Razna društva so pripomogla,

da so ubogi dobivali kosilo zastoj; največ pa so to podjetje podpirale šolske blagajnice (caisses de écoles), to so prosta društva, ki so se pred 40 leti po vsem Francoskem ustanovila, da bi olajševala šolsko obiskovanje s tem, da so pridne učence obdarovala, ubožne pa podpirala.

L. 1879. je imelo v Parizu 282 šol ognjišča. Ker se je pa želelo, da bi jih imele vse šole, organizirala se je l. 1880. za vse šole in otroške vrte šolska kuhinja. Mestni zastop je v to svrhu dovolil 480.000 frankov. Po tej organizaciji se je za vsak „arrondissement“ uprava šolskih kuhinj izročila dotičnemu „mairu“, kateri je priredil s pomočjo šolskih blagajnic posebne lokalne odseke, ki naj skrbijo za pokritje stroškov in potrebne vsote zahtevajo od občinskega zastopa.

Pozneje se je mislilo na to, da bi vsi šolski otroci brez izjeme jedila dobivali zastoj. Ker bi pa potem stroški bili ogromni, posebno pa, ker se je po pravici za potrebno spoznalo, da se roditelji oskrbovanja otrok ne smejo popolnoma oprostiti, opustila se je ta namera. Da bi se pa vendar občutljivost otrok ne žalila, uvedlo se je plačevanje z enakimi markami, katere premožnejši roditelji sami kupujejo, ubožnejšim pa se popolnoma ali deloma zastoj dopošiljajo. Tako otrok dobi marko doma, pa ne vé, ali je plačana ali zastoj.

Notranja služba v šolskih kuhinjah je izročena šolskim blagajnicam; plačan uradnik oskrbuje prodajo mark in voditelj ali voditeljica dotične šole mu mora poročati, ali jedila zadostujejo glede kakovosti in množine. Pametna je uredba, da oddaja mark in nadzorstvo v teh kuhinjah ni izročeno učiteljstvu, ampak občinskemu oblastvom, ker bi učiteljstvu ne dostajalo časa in bi pri dovoljenji ali nedovoljenji brezplačnih mark mnogokrat z roditelji prišli v neljub položaj.

Leta 1888. se je v vseh 20 okrajih v Parizu vsak dan povprečno razdelilo 12.263 brezplačnih in 15.965 plačanih porcij, skupaj torej vsak dan 28.228 porcij.

Jedila v posebnih prostornih dvoranah med $\frac{1}{2}$ in 1. uro proti oddajanju mark delé šolski sluge ali služkinje; ker so marké vse jednake, ne more „cantinier“ (delitelj) vedeti, ali je jed brezplačna ali plačana.

Danes ni v Parizu nikogar, ki bi ne bil prepričan o dobrodejnem vplivu šolskih kuhinj na telesno in duševno zdravje otrok, kakor tudi na šolsko obiskovanje; stroški pa, ki jih ima občina s temi kuhinjami, povrnili se ji bodo v precejšnji meri pri potrebnih javne bolnice.

L. Fl.

Izobraževalni in humanitarni zavodi na Kranjskem. Po najnovejših izvetjih so na Kranjskem zavodi: bogoslovno učilišče 1, gimnazije 4, realka 1, učiteljski 2, trgovska šola 1, obrtnih šol 10, glasbeni šoli 2, kmetijski in gozdarski šoli 2, živinozdravniška šola 1, babiška šola 1, drugih učnih zavodov 6, ljudskih in meščanskih šol 299. Število bogoslovcev je 88, gimnazijcev 1079, realcev 227, učiteljskih pripravnikov 67, učiteljskih pripravnic 80, učencev na trgovski šoli 195, učencev na obrtnih šolah 666, glasbenih gojencev 495, učencev na kmetijskih in gozdarskih šolah 14, na drugih učnih zavodih 390, na meščanskih in ljudskih šolah 49.289; gimnazijskih ravnateljev 4, gimnazijskih profesorjev 63, ravnatelj na realki 1, profesorjev na realki 30, učiteljev na učiteljskih 18, na trgovski šoli 17, na obrtnih šolah 42, na glasbenih šolah 10, na kmetijskih in gozdarskih šolah 6, na živinozdravniški šoli 3, na babiški šoli 2, na drugih zavodih 50, na ljudskih šolah učiteljev 659, učiteljic 146. Humanitarni zavodi pa so: otroški varovalnici 2 z 260 otroci, otroških vrtov 5 z 279 otroci, sirotiš-

nice 3 z 298 otroci, oskrbovalnih zavodov 10 s 318 oskrbovanci in ubožnih zavodov 204 s 5172 preskrbovanci.

Hišna obrtnost. Dasi je v Avstriji hišna obrtnost po raznih kronovinah zelo razvita, se doslej vendar ni poskušalo, to obrtnost po svoji celoti vpodobiti in opisati. Vrhovni odsek splošne poljedelske in gozdarske razstave na Dunaji leta 1890. pod strokovnim vodstvom c. kr. dvornega svetnika prof. dr. F. Exnerja pa je sklenil, v tej razstavi prirediti poseben oddelek za hišno ali domačo industrijo. Iz tega jako zanimivega oddelka je šele mogoče pregledati celokupni zadržaj avstrijske domače obrtnosti. Za ta oddelek razstave je sestavil dvorni svetnik dr. Exner poseben komentar, ki ga je založila dvorna tiskarna A. Hölderjaya.

Kar se tiče Kranjske, so najstarejši izdelki hišne obrtnosti: platno, lóden (sukno), lesni in sitarski izdelki. Zlasti v 17. veku, ko je baron Valvasor izdal svojo knjigo „Ehre des Herzogthums Krains“, bila je ta obrtnost v najlepšem cvetju in kupčija kaj živahna. V 18. veku pa se je znanjšala, v našem stoletju pa se je hišna obrtnost, posebno izdelovanje platna in sukná zelo skrčila, ko je namreč ogromno počela napredovati velika industrija po tovarniških izdelkih. Tovarniško blago je bolj in bolj izpodkopavalo tla domačim izdelkom in celo v tistih krajih, v katerih se je do najnovejšega časa ohranila stara, slikovita narodna noša, kakor pri „Belokranjcih“ v metliškem in črnomaljskem okraju, se opazuje v novejšem času, da se domači izdelki vporabljajo le za delavniško obleko, za praznično pa se raje jemlje kupljeno tovarniško blago. Po večini pa na Kranjskem sploh kmetovalec sedaj le še nosi kupljeno tovarniško blago.

Nekatere stroke kranjske hišne obrtnosti pa so se venderle ohranile in so celo napredovale, kakor sitarski izdelki, izdelovanje čipek, pletarstvo slame in lesni izdelki. Drugi izdelki hišne obrtnosti, izmed katerih gredo nekateri preko kranjskih mej, so: sirsarski izdelki, žgane pijače in „kranjske klobase“, katere imajo odlično mesto na velikomestnih jedilnih listih. Izvrstni in obširni opis kranjske domače obrtnosti, ki ga je sestavil v tej stvari prvi naš strokovnjak ces. svetnik g. J. Murnik, podaja nam jasno in pregledno sliko o sedanjem stanju naše hišne obrtnosti in se ozira tudi na zgodovinski razvoj te stroke.

Gospodom tovarišem, ki se bodo v pettedenskem tečaju za deško ročno delo bavili na Dunaji, gorko priporočamo, da si razstavo hišne obrtnosti dobro ogledajo.

Velikanski zemljevid. Planinsko društvo bode dalo napraviti velikanski relief-zemljevid Koroške, kateri bode 20 m dolg in 10 m širok. Grosse-glockner bode na tem zemljevidu 18 m visok. Zemljevid bode iz cementa. Izgotovljen bode v treh letih in bodo stroški iznašali okoli 4800 gld. Postavil se bode na mestnem šolskem vrtu v Celovci v posebni pokriti hišici, katera bode imela ob stenah vzvišene galerije v boljši pregled.

Koliko važnosti je relief-zemljevid za zemljepisni pouk — tudi v manjši meri — to vé vsak šolnik. Take zemljevide imajo že v več kronovinah. Ljudske šole na Češkem so imele manjši stenski relief-zemljevid češke dežele (iz „Papierschach“) že pred dvajsetimi leti. Ne stalo bi preveč, ako bi se za vse kranjske (oziroma primorske) šole izdelal tak zemljevid. Prav potreben bi bil. Strokovnjaka za tak izdelek pa ne bilo treba daleč iskati. Fotograf Lergetporer na Bledu se že dalj časa bavi s takimi izdelki.

Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Št. 692.

okr. š. sv. V Krškem šolskem okraji se s tem stalno ali začasno nameščata nastopni učiteljski službi:

1. Na dvorazredni ljudski šoli na Studenci drugo učno mesto s 400 gld. letne plače.

2. Na dvorazredni ljudski šoli v Čateži drugo učno mesto s 400 gld. letne plače.

Prosilci za te službi naj svoje pravilno obložene prošnje predpisanim uradnim potem semkaj vložé do dne 25. malega srpana t. l.

Št. 690.

okr. š. sv. Na dvorazredni ljudski šoli v Šmarjeti je popolniti nadučiteljsko službo z letno plačo 500 gld., z opravnino 50 gld. in s prostim stanovanjem.

Prosilci za to službo naj svoje pravilno obložene prošnje zakonitem potem semkaj vložé do dne 25. malega srpana t. l.

C. kr. okrajni šolski svet v Krškem
dne 24. rožnika 1890.

W iglein s. r.

Št. 858.

okr. š. sv. Na štirirazrednici v Trnovem pri Bistrici se razpisuje tretje učno mesto z letno plačo 450 gld. v stalno in drugo učno mesto z letno plačo 500 gld. v stalno ali začasno umeščenje.

Prosilci naj svoje pravilno osnovane prošnje predpisanim potem semkaj vložé do dne 15. velikega srpana t. l.

Št. 858.

okr. š. sv. Na jednorazrednici v Šent-Mihelu se razpisuje učiteljsko mesto z letno plačo 450 gld., z opravnino 30 gld. in prostim stanovanjem.

Pravilno osnovane prošnje naj se zakonitim potem semkaj vložé do dne 15. velikega srpana t. l.

C. kr. okrajni šolski svet v Postojni
dne 1. mal. srpana 1890.

Št. 980.

okr. š. sv. Na dvorazrednici v Šent-Juriji pri Kranji se razpisuje druga učiteljska služba s 400 gld. letne plače in prosto vporabo jedne sobe v šolskem poslopju v stanovanje v stalno umeščenje.

Prošnje naj se semkaj vložé tekóm jednega meseca.

C. kr. okrajni šolski svet v Kranji
dne 7. mal. srpana 1890.

Br. 407.

K. š. v. U ovom političkom kotaru imaju se popuniti sliedeća učiteljska mjesta:

1. Tri mjesta učitelja III. vrsti (ravnatelja) na mješovitih jednorazrednicah u Tatrach, Munah i Brezcah, eventualno mjesto podučitelja u Rukavcu prvo sa slovenskim, zadnja dva s hrvatskim učevnim jezikom.

2. Mjesto učiteljicah III. v na mješovitih dvorazrednicah u Klanis hrvatskim i u Jelšanah sa slovenskim učevnim jezikom.

3. Mjesto podučitelja na četvorazrednici u Kastvu sa hrvatskim učevnim jezikom.

4. Mjesto podučiteljice na mješovitoj trirazrednici u Sv. Mateju s hrvatskim učevnim jezikom.

Natječatelji za učiteljska mjesta u Tatrach i Brezcah valja da su usposobljeni za poučavanje katoličkoga vjeronauka.

Plaće i užiteci skopčani s timi službami izvidni su u pokrajinskih zakonih 3. novembra 1874 zem. zak. br. 30 odnosno 14. decembra 1888 zem. zak. br. 15.

Molitelji neka svoje obložene molbenice eventualno službenim putem do četirijuh tjednah ovamo ulože.

C. k. kotarsko školsko vijeće Volosko 28. junija 1890.

Št. 398

okr. š. sv. 1. učitelja-voditelja na jednorazrednicah u Velicem dolu, Temnici, Zgoniku, Gornjanskem, Šempolaji in Kobiljiglavu;

2. učitelja na štirirazrednici v Sežani in

3. učiteljice na dvorazrednicah v Povirju in Tomaju; vse s postavnimi dohodki III. plačilne vrste.

Za službo učitelja-voditelja zahteva se tudi sposobnost podučevati katoliško verstvo.

Prošnje naj se vložé pri podpisanem uradu v teku 4 tednov po razglašenju tega razpisa v časniku „Osservatore Triestino“.

C. kr. okrajni šolski svet.

Sežana 2. malega srpana 1890.

Št. 864

okr. š. sv. Na dvorazredni ljudski šoli v Vremah se stalno ali začasno namesti druga učiteljska služba s 400 gld. letne plače. S to službo bi se tudi lahko zjediniła orglavčeva služba v župni cerkvi, ki daje 100 gld. dohodka na leto. Prošnje naj se postavnim potem do dne 15. velikega srpana 1890 vložé pri podpisanem uradu.

C. kr. okrajni šolski svet v Postojni
dne 6. malega srpana 1890.

Št. 864

okr. š. sv. Na dvorazrednici v Košani se stalno ali začasno odda druga učiteljska služba z dohodki četrtega plačilnega razreda. Prošnje naj se postavnim potem vložé do 15. velikega srpana t. l. pri podpisanem uradu.

C. kr. okrajni šolski svet v Postojni
dne 6. malega srpana 1890.

Št. 414

okr. š. sv. Na novi jednorazrednici v Prežganji pri Litiji je stalno ali začasno popolniti učiteljsko službo z letno plačo 450 gld. z opravnino 30 gld. in prostim stanovanjem. Prošnje naj se vložé do konca meseca malega srpana 1890.

C. kr. okrajni šolski svet v Litiji
dne 12. malega srpana 1890.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja na celi poli velike osmerke 1. in 15. dan vsakega meseca; ako je pa na ta dan nedelja ali praznik, izide dan poprej ali pa dan pozneje. — List stoji za vse leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. Udje „Slovenskega učiteljskega društva“ prejemajo list za 2 gld. na leto, za 1 gld. na pol leta

Spisi naj se blagoizvoljno pošiljati uredništvu v Ljubljano, Florijanske ulice št. 1; naročnino pa prejema g. Fr. Kokalj v Ljubljani na Bregu št. 16.

Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko.